

**Bruk av overskuddsinformasjon etter
kommunikasjonskontroll som bevis i straffesaker.**

Veidleder: Nils Terje Dalseide

Kandidatnr: 159748

Leveringsfrist: 01.06.2010

Til sammen 12576 ord

30.05.2010

Innholdsfortegnelse

1	<u>PROBLEMSTILLING</u>	4
2	<u>AKTUALITET</u>	4
3	<u>METODE OG RETTSKILDEBILDE</u>	5
4	<u>DEFINISJONER</u>	5
4.1	KOMMUNIKASJONSKONTROLL	5
4.2	OVERSKUDDSINFORMASJON	6
5	<u>HISTORIKK</u>	7
5.1	POST- OG TELEFONKONTROLL	7
5.2	LOV OM TELEFONAVLYTTING I NARKOTIKASAKER	7
5.3	REGLENE FLYTTET TIL STRAFFEPROSESSLOVEN	7
5.4	REVISJON I 1999	8
6	<u>DAGENS REGEL</u>	8
6.1	ADGANGEN TIL Å BEGJÆRE KOMMUNIKASJONSKONTROLL	9
6.1.1	SAKLIG AVGRENSNING	9
6.1.1.1	§ 216a	9
6.1.1.2	§ 216m	9
6.1.2	ØVRIGE VILKÅR FOR BEGJÆRING AV KOMMUNIKASJONSKONTROLL ETTER DAGENS REGEL	10
6.1.2.1	Kravet til mistanke	10
6.1.2.2	Kravet til nødvendighet	10
6.1.2.3	Prosessuelle regler	11
6.1.2.3.1	Tidspunktet for vurderingen	11
6.1.3	KONKLUSJON OG PROBLEM	12
6.2	SITUASJON OG RETTSLIG UTGANGSPUNKT	12
6.2.1	OMSUBSUMERINGSTILFELLENE	13
6.2.2	FLERE FORHOLD	14
6.2.3	INFORMASJONEN HAR BETYDNING FOR DET ENE FORHOLDET	14
6.2.4	INFORMASJONEN HAR BETYDNING FOR FLERE FORHOLD	14
6.2.5	BETYDNINGEN AV OM INFORMASJONEN ER HENTET INN I SAMME SAK SOM ØNSKES PÅDØMT	15
6.2.6	EVENTUELT UNNTAK	15
6.2.7	UTVIDELSE	16
6.2.8	ALMINNELIGE BEGRENSNINGER I BEVISADGANGEN	16
6.2.9	GJELDENE REGELVERK OG FORHOLDET TIL DEN EUROPEISKE MENNESKERETTIGHETSKONVENSJON (EMK)	17
7	<u>DE HENSYN SOM GJØR SEG GJELDENE</u>	17

7.1	HENSYNET TIL OPPKLARING AV STRAFFBARE HANDLINGER	17
7.1.1	KRIMINALITETSUTVIKLINGEN	18
7.1.1.1	Kriminalitetstypene	19
7.1.1.2	Internasjonalisering	19
7.1.1.3	Den teknologiske utviklingen	19
7.1.1.4	Særlig om organisert kriminalitet	20
7.1.2	OPPSUMMERT	21
7.2	PERSONVERN	21
7.3	MISBRUKSFARE	23
7.4	HENSYNET TIL ALMINNELIG RETTSOPPFATNING OG TILLIT I SAMFUNNET	25
7.5	FØRHODET TIL DE ORDINÆRE TVANGSMIDLER	26
7.6	FØRHODET TIL EMK	27
8	<u>VURDERING</u>	<u>28</u>
8.1	DEN ULOVFESTEDE REGELEN	28
8.2	DEN LOVFESTEDE REGELEN	29
9	<u>REGISTER</u>	<u>31</u>

1 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er tredelt. Den første problemstillingen er hvilken adgang påtalemyndigheten har til å benytte seg av overskuddsinformasjon etter kommunikasjonskontroll som bevis under hovedforhandling i en straffesak. Den andre handler om hvilke hensyn som begrunner denne regelen. Endelig skal hensiktsmessigheten til den eksisterende adgangen vurderes.

2 Aktualitet

Påtalemyndigheten kan i saker der det er mistanke om særlig alvorlig kriminalitet og, dersom videre vilkår er oppfylt, avlytte blant annet telefoner og rom¹. Avlyttingen er spesifikt iverksatt for å avdekke informasjon om det lovbruddet det forelå mistanke om. Under avlyttingen kommer det til tider frem at den avlyttede eller noen som kommuniserer med ham har begått andre straffbare forhold. Dette reiser spørsmålet om påtalemyndigheten skal kunne benytte informasjonen om det fremkomne forholdet som bevis mot vedkommende i en påfølgende straffesak.

Som det fremgår nedenfor er hele lovgivningen som angår kommunikasjonskontroll i stadig utvikling. Endringer i kriminalitetsbildet har ført til at påtalemyndigheten har hatt behov for nye metoder for å avdekke kriminalitet og domfelle kriminelle. Det har på grunn av dette vært ytret behov for å utvide adgangen til å benytte informasjon som har fremkommet etter kommunikasjonskontroll som bevis.² Samtidig har det vært en stor usikkerhet rundt konsekvensene av en slik vid adgang.³ Departementet uttaler her at; *”En etterkontroll av de foreslåtte reglene vil kunne by på større utfordringer enn det som er vanlig ved etterkontroll av lover. De aspekter som vil stå sentralt ved kontrollen, er vanskelige å måle: betydningen for personvernet og rettssikkerheten på den ene siden og den reelle nytten av nye etterforskningsmetoder på den andre.”*⁴

Motsetningen mellom hensynet til personvern og rettssikkerhet, og den reelle nytten som det formuleres her har ført til at det også blant jurister er store meningsforskjeller. Forsvarere er gjennomgående mer kritiske til en vid adgang til å benytte informasjon fremkommet under kommunikasjonskontroll enn jurister innen påtalemyndighetene.⁵ Noen representanter for forsvarerstanden bruker også det sterkt ladede ordet ”politistat” for å illustrere deres syn på reglene om kommunikasjonskontroll.⁶ Selv om dette kanskje er vel sterke karakteristikk er det ikke så lenge siden reglene om kommunikasjonskontroll ble misbrukt i relativt stor skala.⁷

Det ble forutsatt ved lovendringen i 1999 at den førnevnte etterkontrollen skulle skje tre til fem år frem i tid. Noe forsinket i forhold til denne tidsplanen kom Metodekontrollutvalget i NOU 2009: 15 med sin utredning. Her blir det foreslått en rekke endringer innen lovverket som regulerer politiets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling av informasjon i

¹ Strpl. § 216a og § 216m.

² NOU 1997: 15 pkt. 2.1.

³ NOU 1997: 15 pkt. 2.3.

⁴ Ot.prp. nr. 64 (1998-99) kapittel 22.

⁵ Thomassen og Myhrer (2009) pkt 1.9.5.

⁶ Elden (2005). Et mer nyansert syn på spørsmålet kommer til uttrykk i mindretallets forslag i NOU 2009: 15 pkt. 25.8.

⁷ Jfr. Dokument nr. 15 1995-96 (Lundrapporten) sine konklusjoner om ulovlig overvåking.

straffesaker, herunder bruken av overskuddsinformasjon. Utvalget foreslår å utvide adgangen til å benytte overskuddsinformasjon ganske betraktelig sammenlignet med gjeldende regelverk. I kjølvannet av et slikt lovforslag vil en oversikt over dagens lovgivning, med en grundig gjennomgang av de hensyn som gjør seg gjeldende på området, kunne være viktig for bedre å forstå de endringer som foreslås og hvilken regel vi kan tenkes å få i fremtiden.

3 Metode og rettskildebilde

Oppgaven vil bygge på tradisjonell juridisk metode. Lovens ordlyd, dens forarbeider, rettspraksis, juridisk teori, samt reelle hensyn er det som da vil bli tillagt vekt som rettskilder.⁸ Rettskildene blir benyttet i tråd med de rettskildeprinsipp som gjelder for norsk rettsanvendelse.⁹

Adgangen til å føre overskuddsinformasjon som bevis er regulert av det alminnelige ulovfestede prinsippet¹⁰ om den frie bevisførsel.¹¹ Videre vil behandling av overskuddsinformasjon være å anse som et inngrep¹² slik at vi befinner oss på området for legalitetsprinsippet. Dette gir lovtekst på området særlig relevans og utgangspunktet for drøftelsen blir den ordlyden som finnes i strpl. § 216i.¹³ Ved klarleggingen av dagens adgang til å bruke overskuddsinformasjon som bevis vil videre straffeprosesslovens forarbeider, Ot.prp.nr.64 (1998-1999) stå sentralt. Det er i tillegg tre viktige høyesterettsdommer som bidrar til å klargjøre hvordan § 216i skal tolkes.¹⁴

Spørsmålet er sparsommelig behandlet i teorien. Det eksisterer dermed ikke noen entydige oppfatninger om sentrale spørsmål. Vekten av den teori som finnes vil være avhengig av hvor sterkt den er underbygd med reelle hensyn og argumenter.¹⁵ Metodekontrollutvalgets utredning inneholder en grundig gjennomgang av politiets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling av informasjon i straffesaker, herunder bruken av overskuddsinformasjon. Da denne utredningen ikke har fått noe påfølgende lovvedtak har den ikke vekt som forarbeider. Argumentasjonen får følgelig vekt etter hvor sterkt argumentasjonen står.

Oppgaven er i noen grad rettspolitisk. Ved vurderingen om reglene er hensiktsmessige vil derfor legislative reelle hensyn være sentrale. Disse vil kunne finnes i de overnevnte rettskildene, men vil også komme til uttrykk i forarbeidene til eldre lov på område.¹⁶

4 Definisjoner

4.1 Kommunikasjonskontroll

Begrepet kommunikasjonskontroll har ikke et klart innhold. Det blir brukt i kapitteloverskriften til strpl. kapittel 16a og må følgelig omfatte ”kommunikasjonsavlytting” jfr. § 216a og ”kontroll av kommunikasjonsanlegg” som hjemlet i § 216b. Den type

⁸ Nygaard (2004) s. 30.

⁹ Nygaard (2004) kapittel 3.

¹⁰ Nygaard (2004) kapittel 9.

¹¹ Eks. Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) og Torgersen (2009) Pkt. 1.4.2.

¹² NOU 2009: 15 pkt 25.7.3 med henvisninger til Ot.prp. nr. 64 (1998–1999) side 75.

¹³ Nygaard (2004) s. 65 og 66.

¹⁴ Rt. 2005 s. 1200, Rt. 2006 s. 972 og Rt. 2007 s. 1409.

¹⁵ Nygaard s. 269

¹⁶ Særlig Ot.prp.nr.26 (1993-1994) og Ot.prp.nr.40 (1991-1992).

kommunikasjonskontroll som nevnt i § 216b har mindre potensial for å frembringe overskuddsinformasjon og vil bli holdt utenfor begrepet i denne oppgaven. En praktisk viktig type ”kommunikasjonsavlytting” er hemmelig avlytting av telefonsamtale. Innhenting elektronisk kommunikasjon som e-post, sms, sanntids videooverføring og chat er også omfattet.¹⁷ Det er videre kun avlytting av signalstrømmen mellom to kommunikasjonsanlegg som er omfattet av denne definisjonen. Innhenting av kommunikasjon som er lagret hos sender eller mottaker må regnes som ordinære beslagsgjenstander.¹⁸ Eksempler på dette er mottatt sms lagret i innboksen på en telefon og e-post lagret på server. Med fremveksten av den elektroniske kommunikasjonen må det antas at denne typen kommunikasjonskontroll er praktisk viktig og økende i omfang.

En språklig forståelse av begrepet vil tale for at annen hemmelig avlytting av samtaler ved hjelp av tekniske hjelpemidler, som romavlytting er omfattet.¹⁹ En slik definisjon av begrepet gir god sammenheng da dette tilsvarer virkeområdet for § 216i.²⁰

På den andre siden vil det være avgrenset mot avlytting som er obligatorisk innen et område. Kommunikasjonskontroll krever en konkret og kvalifisert mistanke for å iverksettes og er ment å ramme spesifikke personer. Informasjon etter datalagring som nevnt i EU-direktiv 2006/24/EF er dermed ikke omfattet.

4.2 Overskuddsinformasjon

Som en del av den større problemstillingen i hvilken grad kommunikasjonskontroll skal tillates, og hvordan opplysningene skal benyttes, har begrepet overskuddsinformasjon fått en sentral stilling. Det er blitt benyttet i både lovforarbeidene og i Høyesteretts praksis,²¹ men det har enda ikke kommet til uttrykk i lovttekst eller fått en legaldefinisjon. Ved drøftelsen av hvilke regler som regulerer bruken og hvordan bruken bør reguleres er det da klart hensiktsmessig å klarlegge innholdet i begrepet slik det vil bli brukt i oppgaven.

Den naturlige språklige forståelse av uttrykket peker på at det omhandler informasjon utover det en hadde sikte på å samle inn. Opplysninger om det forhold som begrunnet kontrollen faller dermed utenfor. Overskuddsinformasjon er søkt gitt en negativ definisjon i Ot.prp. nr. 64 (1998–1999).²² Metodekontrollutvalget kom til at overskuddsinformasjon kunne defineres til å være ”... opplysninger som innhentes ved anvendelse av skjulte tvangsmidler og som har relevans for andre straffbare forhold eller som ikke har relevans for straffbare forhold overhodet”.²³ Denne definisjonen kan synes å dekke de typetilfellene som oppstår i etterkant av en kommunikasjonskontroll. Ved å drøfte problemet med utgangspunkt i en slik altomfattende definisjon kan imidlertid nyanser gå tapt. Ved den senere drøftelsen av i hvor stor grad overskuddsinformasjon kan tillates ført som bevis under hovedforhandlingen vil det

¹⁷ Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 156

¹⁸ Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 156

¹⁹ Motsatt Thomassen og Myhrer (2009) pkt. 1, siste avsnitt. Grunnen til dette er antagelig at romavlytting først ble tillatt i 2005 og at det dermed falt utenfor kildedataene til undersøkelsen.

²⁰ Jfr. § 216m siste avsnitt som gir § 216i tilsvarende anvendelse for romavlytting.

²¹ Eks. Ot.prp.nr.40 (1991-1992) pkt. 4.4, og Rt. 2007 s. 1409 pkt. 1.

²² Ot.prp. nr. 64 (1998–1999) s. 73 ” Med overskuddsinformasjon menes her opplysninger som kommer frem under telefonkontroll eller annen kommunikasjonskontroll som ikke har relevans for det forhold som ga grunnlag for kontrollen.”

²³ NOU 2009: 15 pkt. 25.2.

være hensiktsmessig å ha en mer funksjonell tilnærming og ta utgangspunkt i de typetilfellene som omfattes av begrepet.

5 Historikk

5.1 Post- og telefonkontroll

Bestemmelsene om kommunikasjonskontroll i straffeprosessloven er relativt nye av dato.²⁴ De ble flyttet for å skape bedre sammenheng og oversikt over de tilgjengelige tvangsmidlene i lovgivningen.²⁵ Regler om kommunikasjonskontroll har imidlertid eksistert også før denne tid og så først dagens lys i lovs form med lov om kontroll med post- og telegraafforsendelser og med telefonsamtaler av 24. juni 1915 nr. 5. Virkeområdet for regelsettet var avgrenset i lovens § 1 til det som grovt sett kan omtales som saker med relevans for rikets sikkerhet. Regler om bruken av overskuddsinformasjon ble imidlertid ikke inntatt. Dette ble heller ikke gjort i den senere vedtatte forskriften.²⁶ I Rg. 1998 s. 922 ble det lagt til grunn at det ikke etter loven av 24. juni 1915 nr. 5 gjaldt noe generelt forbud mot bruk av opplysningene som bevis under hovedforhandlingen. Antageligvis må samme regel legges til grunn for bruk av overskuddsinformasjon.

5.2 Lov om telefonavlytting i narkotikasaker

Området for telefonavlytting ble ved midlertidig lov av 17. desember 1976 nr. 99 utvidet til også å gjelde narkotikasaker. Jfr. § 1 og straffeloven § 162. Bakgrunnen for dette var at forbrytelsene foregår i det skjulte der partene ønsker at det skal forbli skjult. Det er heller ingen fornærmet som kan bidra til å avdekke forholdet med anmeldelse og vitneutsagn.²⁷ Telefonavlyttingsloven § 6 slo videre fast at overskuddsinformasjon skulle destrueres med mindre informasjonen omhandlet en narkotikaforbrytelse som definert i § 1. Det ble med dette åpnet for at overskuddsinformasjon som omhandlet narkotikasaker skulle kunne benyttes i etterforskningen av forholdet.²⁸ I Rt. 1991 s. 1018 kom Høyesterett også frem til at det ikke forelå tilstrekkelig klare forutsetninger i lov eller forarbeider til å avskjære bevis fremkommet under telefonavlytting. Rettstilstanden var etter dette at opplysninger fra telefonavlytting i narkotikasaker kunne fremlegges som bevis under hovedforhandlingen.²⁹ Antakelig gjaldt det samme for overskuddsinformasjon.³⁰

5.3 Reglene flyttet til straffeprosessloven

Ved lovendringen og flyttingen av regelsettet til straffeprosessloven foretok Stortinget en rekke endringer ved adgangen til bruken av opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll som bevis i straffesak. Etter en avveining, der valget stod mellom

²⁴ Lovendring lov 5. juni 1992 nr. 52

²⁵ Ot.prp.nr.40 (1991-1992) s. 17

²⁶ Forskrift av 19. august 1960 nr. 2

²⁷ Andenæs (2007) s. 200

²⁸ Ot.prp. nr. 40 (1991-1992) s. 22

²⁹ Rt. 1991 s. 1018 s. 1021

³⁰ NOU 2009: 15 pkt. 25.4

enten å gi tiltalte fullt innsyn i opplysningene som er fremkommet ved telefonkontrollen eller et totalt forbud mot å føre slike bevis, kom Stortinget til at en endring av rettsstilstanden var på sin plass. Ved lovendringen ble det da innført et absolutt forbud mot å bruke opplysninger fremkommet ved telefonkontroll som bevis under hovedforhandling.³¹ Dette avskjærte også bruken av overskuddsinformasjon som bevis. Det ble imidlertid slått fast i lovens § 216i tredje setning at overskuddsinformasjon skulle brukes fritt i etterforskningen, herunder fremlegges som bevis for domstol for å grunngi begjæring om fortsatt eller utvidet telefonavlytting.³²

5.4 Revisjon i 1999

I 1997 la Metodeutvalget frem sin innstilling til Stortinget, hvor det ble foreslått flere endringer i lovgivningen.³³ Utvalget fant at blant annet hensynet til sakens opplysning talte mot det dagjeldende bevisforbudet for opplysninger fremkommet ved kommunikasjonskontroll. Bevisforbudet ble følgelig foreslått opphevet. Videre ble det foreslått at overskuddsinformasjon skulle tillates ført som bevis under hovedforhandlingen. Utvalget fant at det ikke var hensiktsmessig å sette en nedre strafferamme for at slik bevisføring skulle være tillatt. Det ble her pekt på at personvern hensyn i liten grad gjorde seg gjeldende da krenkelsen alt var skjedd ved avlyttingen. På denne bakgrunnen hadde forbryteren en liten beskyttelsesverdig interesse i å forbli straffet da det straffbare forholdet var avdekket.³⁴

Departementet var delvis enig i Metodeutvalgets synspunkter og foreslo at opplysninger fremkommet under kommunikasjonskontroll skulle tillates ført som bevis under hovedforhandlingen. Bruken av overskuddsinformasjon ble imidlertid foreslått begrenset til saker som selv kunne dannet grunnlag for kommunikasjonskontrollen.³⁵ Departementet fant de samme hensyn som Metodeutvalget relevante, men synes i sin drøftelse å legge mer vekt på misbruksfaren i tillegg til å vekte de prinsipielle personvern hensyn som gjør seg gjeldende tyngre enn Metodeutvalget.³⁶ Departementets forslag ble vedtatt av Stortinget i desember 1999.³⁷

6 Dagens regel

Adgangen til å bruke overskuddsinformasjon som bevis mot tiltalte under hovedforhandlingen i en straffesak er i dag regulert i strpl. kapittel 16a med hovedregelen i § 216i(1). Som hovedregel kan da overskuddsinformasjon kun føres som bevis for "et straffbart forhold som kan begrunne den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra". Bestemmelsen peker på at det avgjørende og det straffbare forholdet er av en slik art at det kunne begrunnet en kontroll dersom videre vilkår hadde vært oppfylt. Dette innebærer at adgangen til å føre overskuddsinformasjon som bevis sammenfaller med den saklige

³¹ Ot.prp.nr.40 (1991-1992) s 32-33

³² Ot.prp.nr.40 (1991-1992) s. 44

³³ NOU 1997: 15.

³⁴ NOU 1997: 15 pkt 6.2.9.1.

³⁵ Jfr. Den nå gjeldende § 216i.

³⁶ Ot.prp.nr.64 (1998-1999) pkt. 8.9.2.

³⁷ lov 3. des. 1999 nr. 82.

avgrensningen av adgangen til å begjære kommunikasjonskontroll slik den er regulert i §§ 216a og 216m³⁸. Denne adgangen må da følgelig undersøkes nærmere.

6.1 Adgangen til å begjære kommunikasjonskontroll

6.1.1 Saklig avgrensning

6.1.1.1 § 216a

Straffeprosesslovens § 216a har to alternative vilkår som kan begrunne iverksettelse av kommunikasjonsavlytting. For det første følger det av § 216a(1-a) at det kan iverksettes kommunikasjonsavlytting i saker med 10 års strafferamme. Straffelovens §§ 62 og 63 om konkurrens skal ikke tas i betraktning ved vurderingen om kravet til strafferamme er oppfylt. Det samme gjelder for strl. § 61 om gjentakelse.³⁹ Det følger imidlertid av § 60a(3) at § 60a om straffeskjerpelse for forbrytelser begått i tilknytning til organisert kriminalitet skal tas i betraktning ved vurderingen der strafferammen ”tillegges rettslig virkning.” Stafferammen har klart rettslige virkninger etter § 216a. Der vilkårene i § 60a er oppfylt utvides dermed strafferammen. At bestemmelsen skal ha denne betydningen for adgangen til å benytte ekstraordinære etterforskningsmetoder er eksplisitt slått fast i forarbeidene.⁴⁰

For det andre slår § 216a(1-b) fast at det for visse forbrytelser med strafferamme under 10 år kan benyttes kommunikasjonsavlytting. Dette gjelder for det første nærmere angitte forbrytelser mot rikets sikkerhet og selvstendighet i strl. kapittel 8, samt eksportkontrollloven § 5. I tillegg er adgangen til å benytte kommunikasjonsavlytting rettet mot narkotikarelatert kriminalitet videreført. Slike virkemidler kan da benyttes i saker som gjelder blant annet innførsel, salg, oppbevaring som beskrevet i strl. § 162, samt forseelsen narkotikaheleri etter § 317.

6.1.1.2 § 216m

Etter § 216m gjelder ingen alminnelig adgang til å benytte romavlytting i saker av en viss alvorlighet som etter § 216a(1-a). Romavlytting utgjør et så kvalifisert inngrep at lovgiver har funnet det nødvendig å skille ut de enkelte forbrytelsene der romavlytting kan benyttes i loven.⁴¹ Romavlytting kan da for det første benyttes i saker om forbrytelser som sammenfatningsvis kan omtales som terrorhandlinger. Videre er grove ran og alvorlig narkotikakriminalitet begått av organiserte grupper omfattet, samt drap begått av organiserte grupper eller for å motarbeide rettsvesenet.⁴²

³⁸ De videre vilkår for *begjæring* av kommunikasjonskontroll er antatt ikke å ha betydning. Rg 2008 s. 1104. ”Det kan således ikke oppstilles noe vilkår om at tillatelse til kommunikasjonskontroll ville blitt gitt på grunnlag av det aktuelle straffbare forhold. Det er for øvrig vanskelig å se at domstolene i ettertid ville kunne foreta en slik - hypotetisk - vurdering, som ville måtte omfatte alle vilkår for anvendelsen av tvangsmiddelet, herunder en hensiktsmessighets- og forholdsmessighetsvurdering.”

³⁹ Jfr. § 216a(1), siste setning.

⁴⁰ Ot.prp.nr.62 (2002-2003) side 50.

⁴¹ Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) pkt 7.7.1, tredje avsnitt.

⁴² Jfr. § 216m (1) (a-c).

6.1.2 Øvrige vilkår for begjæring av kommunikasjonskontroll etter dagens regel

For å iverksette kommunikasjonskontroll stiller loven ytterligere krav til situasjonen før slik avlytting er tillatt. Disse vilkårene er ikke direkte relevante for adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis. Hvor vidtgående adgangen til avlytting er, vil likevel kunne få betydning for om adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis er hensiktsmessig. En kort fremstilling av reglene vil også gi god oversikt over problemområdet.

6.1.2.1 Kravet til mistanke

Både straffeprosesslovens § 216a og § 216m slår fast at det stilles krav til en kvalifisert mistanke for at kommunikasjonskontroll kan iverksettes. Kravet er at det må påvises en ”skjellig grunn” til mistanke for at vedkommende har begått en straffbar handling som faller innenfor det saklige virkeområdet til bestemmelsene. I praksis er kravet til det likelydende kravet til mistanke etter strpl § 171 tolket slik at det kreves en sannsynlighetsovervekt for at vedkommende har begått den straffbare handlingen.⁴³ Det samme må gjelde etter § 216a og § 216m.

6.1.2.2 Kravet til nødvendighet⁴⁴

For ytterligere å skåne befolkningen mot vilkårlige inngrep og bekvemmelighetsbasert benyttelse av kommunikasjonskontroll fra politiets side, er det gitt ytterligere vilkår for at kommunikasjonskontroll skal kunne iverksettes. For adgangen til å benytte kommunikasjonsavlytting følger dette av § 216c mens det for romavlytting følger av § 216m(3). Det materielle innholdet i de to bestemmelsene er identisk.⁴⁵

Kommunikasjonskontrollen må da for det første være av ”vesentlig betydning” for å oppklare saken. Videre må oppklaring ellers i ”vesentlig grad” vil bli vanskeliggjort. Dette medfører at beviset kommunikasjonskontrollen fremskaffer må ha en sentral stilling i bevisbildet samtidig med at mindre inngripende etterforskningsmetoder vil komme til kort.⁴⁶

Kommunikasjonskontroll vil på denne bakgrunn særlig være aktuelt i saker som gjelder offerløs kriminalitet, der de kriminelle miljøene er lukkede og der trusler og lignende gjør at vitneforklaringer er vanskelige å innhente.

Det kreves imidlertid ingen visshet om at kommunikasjonskontrollen vil ha denne betydningen og heller ingen visshet om at andre etterforskningsmetoder ikke vil nå frem. At dette kan ”antas” er tilstrekkelig. Det kreves antageligvis heller ikke at det må påvises sannsynlighetsovervekt. Det vil være lovlig å iverksette kommunikasjonskontroll når det foreligger objektive momenter som gir grunnlag for å konstatere en viss sannsynlighet for at kommunikasjonskontrollen vil bidra på en slik måte som loven slår fast.⁴⁷

⁴³ Rt. 1993 s. 10 s. 21

⁴⁴ Vilrårene tilsværer i stor grad det alminnelige nødvendighets- og forholdsmessighetsprinsipp som gjelder ved utøvelsen av offentlig myndighet.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) pkt 13.1, merknader til § 216m.

⁴⁶ Ot.prp. nr. 10 (1976-1977) s. 6.

⁴⁷ Bjerke s. 59.

6.1.2.3 Prosessuelle regler

Det følger av § 216a(1) og § 216b(2) at kommunikasjonskontroll som hovedregel kun kan iverksettes med tillatelse fra retten. At tillatelse må innhentes fra retten samsvarer med hvordan tvangshjemlene ellers i strpl. er bygget opp. En slik domstolskontroll er en viktig rettssikkerhetsgaranti for de inngrepet retter seg mot. I likhet med de øvrige tvangsmidlene er imidlertid politiet også her gitt en viss adgang til å selv iverksette tvangsmiddelet i § 216d. Bestemmelsen har kun anvendelse for telefonkontroll med hjemmel i § 216a og § 216b. Det foreligger altså ingen hastekompetanse for politiet til å iverksette romavlytting. Det fremgår av § 216d at kompetansen kun kan benyttes der det er ”stor fare” for at etterforskningen vil ”lide”. Både ordlyd og hensynet til rettssikkerhet taler for at denne adgangen må brukes med varsomhet. Det må antageligvis påvises en relativt høy sannsynlighet for at viktige bevis går tapt for at vilkårene skal være oppfylt.⁴⁸ Det er klart at denne bestemmelsen svekker borgernes rettssikkerhet og kan bidra til å gi borgerne en økt eksponering for overvåkning. For å bøte på dette er kompetansen kun gjort midlertidig. Har politiet benyttet seg av kompetansen må beslutningen legges frem for retten så snart som mulig for godkjenning, og da senest innen 24 timer.⁴⁹

6.1.2.3.1 Tidspunktet for vurderingen

Spørsmålet om hvilket tidspunkt en skal fiksere vurderingen til kan oppstå der endret lovgivning gjør at den straffbare handlingen etter gjeldende rett kan begrunne kommunikasjonskontrollen, men at den på gjerningstidspunktet ikke kunne det. Det må da tas stilling til om det er hvordan lovgivningen bedømmer tilfellet på gjerningstidspunktet eller når beviset ønskes fremlagt for retten som skal legges til grunn av domstolen. Spørsmålet kan synes marginalt og lite praktisk, men med de hyppige lovendringene og revisjonene som skjer på området har problemstillingen god relevans.

Høyesterett tok stilling til spørsmålet i Rt. 2006 s. 972. Faktum i saken var at en mann var tiltalt for både grov utroskap og grov korrupsjon der grov korrupsjon har en strafferamme på over 10 år mens grov utroskap ikke har det. Det ble lagt til grunn at utroskapstilfellene i dag ville blitt rammet av korrupsjonsbestemmelsen, men at bestemmelsen ikke var anvendelig da korrupsjon først ble straffbar i sin daværende form etter den straffbare handlingen var begått. Bevisene for utroskapstilfellene var fremkommet etter kommunikasjonskontroll begrunnet i korrupsjonstilfellene. Påtalemyndigheten ønsket å fremlegge denne overskuddsinformasjonen som bevis da bestemmelsen måtte forstås slik at fremleggelse var lovlig dersom forholdet etter sin *art* var slik at den kunne begrunnet kontrollen. Utroskap var av en slik art da denne nå var å regne som korrupsjon som kunne begrunne kommunikasjonskontroll. Dette kom Høyesterett til at var feil lovforståelse og slo fast at det avgjørende er om forholdet kan begrunne kommunikasjonskontroll på gjerningstidspunktet.

Videre kan det motsatte skje. Situasjonen er da at det straffbare forholdet som var dekket av et straffebud som kunne begrunnet kommunikasjonskontrollen på gjerningstidspunktet, etter en lovendring blir dekket av et straffebud som ikke kan begrunne kommunikasjonskontroll. I tillegg kan straffebudet ha fått endret strafferamme til under 10 år. Hvordan situasjonen løses er ikke avklart i praksis. Som utgangspunkt må følgene av lovendringen forutsettes å være

⁴⁸ Ot.prp. nr. 40 (1991-92) s. 41.

⁴⁹ Jfr. § 216d (1) andre setning.

kjent av lovgiver. Lovendringen må derfor sees på som et uttrykk for at også denne bevismessige siden av bestemmelsen må ansees for endret. Slik grunnloven § 97 er utformet er heller ikke lovendringer til gunst for borgerne omfattet. Er det kommet ny lovgivning som stiller borgeren i en bedre posisjon, er det normalt denne nye loven som skal anvendes.⁵⁰ Selv om det er forutberegnelig for den som bedriver slik straffbar virksomhet som kan begrunne kommunikasjonskontroll at overskuddsinformasjon kan bli brukt som bevis mot ham må antagelig løsningen her bli motsatt, slik at det er hvordan forholdet bedømmes på den tid beviset ønskes fremlagt for retten en må ta utgangspunkt i.

I de overstående tilfellene er det selve straffebudet det gjøres endringer i. Situasjonen kan også være den at hjemlene for kommunikasjonskontroll enten utvides eller innskrenkes. Her må løsningene antageligvis være lik som over. Dersom hjemlene utvides slik at forholdet nå kan begrunne kommunikasjonskontroll mens det før ikke kunne det kan beviset ikke legges frem. Dette må følge av at selv om hovedinngrepet er gjort med kontrollen regnes enhver videre behandling av informasjonen som et videre inngrep.⁵¹ Slike inngrep mot borgerne er regulert av grunnloven § 97 og kan da ikke gis tilbakevirkende kraft. En må derfor ta utgangspunkt i hvordan lovgivningen var på gjerningstidspunktet.

Blir imidlertid hjemlene innskrenket bør det komme borgeren til gunst og det er lovgivningen på bevisfremleggelsestidspunktet som er det relevante.

6.1.3 Konklusjon og problem

Det saklige virkeområdet for kommunikasjonskontrollen synes etter dette å være regulert av lite vurderingspregete vilkår. Adgangen er i hovedsak knyttet til spesielle bestemmelser, og klart definerte strafferammer. I utgangspunktet synes da adgangen til å benytte seg av overskuddsinformasjon som bevis som klart definert. I praksis kan imidlertid bestemmelsen føre til tolkningsproblemer. Disse kan oppstå i flere relasjoner. Eksempelvis der domstolene benytter den kompetanse som følger av strpl. § 38 og benytter et annet straffebud på forholdet enn det som er påstått av påtalemyndigheten. Der de nye straffebudene ikke kan begrunne den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra må domstolene avgjøre hvilken betydning dette skal få for bruken av overskuddsinformasjonen. Videre kan det oppstå problemer der påtalemyndigheten ønsker pådømt flere forhold, eller har subsidiære påstander der ikke alle oppfyller vilkårene i § 216i. Hvordan slike tolkningsproblemer skal løses blir da spørsmålet i det følgende.

6.2 Situasjon og rettslig utgangspunkt

Situasjonen som foreligger i de ovennevnte tilfellene er noe spesiell da omsubsumeringen domstolene gjør med hjemmel i § 38 naturligvis skjer etter bevisførselen i tid. Overskuddsinformasjonen er da allerede presentert for domstolene og spørsmålet er ikke lenger om informasjonen er underlagt taushetsplikt og om beviset skal avskjæres, men om domstolene må se bort fra beviset i vurderingen da informasjonen i utgangspunktet skulle

⁵⁰ Andenæs, Fliflet (2006), s. 449.

⁵¹ Ot.prp.nr.64 (1998-1999) s. 75

være underlagt taushetsplikten i § 216i. Slik vil også situasjonen være der påtalemyndigheten ønsker pådømt flere forhold eller har subsidiære påstander.

Svaret på dette følger ikke av § 216i og lovgiver har heller ikke vurdert spørsmålet i forarbeidene. Det prinsipielle utgangspunktet for vurderingen følger imidlertid av Høyesteretts praksis. I Rt. 2007 s. 1409 uttalte de at der lovgivning og praksis ikke gir noe entydig svar ”... *må svaret bero på en avveining av de ulike prinsipielle og praktiske hensyn som gjør seg gjeldende*”. En må da veie de legislative hensynene som gjør seg gjeldene mot de praktiske implikasjonene en regel på området vil få. Dette synes også å være utgangspunktet for tingsrettens drøftelse i Rt. 2005 s. 1200. Rettssetningen som ble uttalt i Rt. 2007 s. 1409 har imidlertid kun gyldighet der praksis og lovgivning ”... *ikke gir noe entydig svar*”. Noen typetilfeller har fått slik avklaring i praksis.

6.2.1 Omsubsumeringstilfellene

Høyesterett tok stilling til et omsubsumeringstilfelle i den ovennevnte avgjørelsen i Rt. 2007 s. 1409. Faktum var her at det var gjennomført kommunikasjonskontroll på bakgrunn av mistanke om narkotikainnførsel. Kontrollen ga ikke grunnlag for å gå videre med saken, men den avdekket en omfattende smugling av øl. Påtalemyndigheten hevdet dette var gjort som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, jfr. straffeloven § 60a. Dette ga en strafferamme på over 10 år og overskuddsinformasjonen kunne føres for retten. Etter bevisførselen kom derimot lagmannsretten i sin domsslutning til at vilkårene i § 60a ikke var oppfylt. Strafferammen var da under 10 år slik at forholdet ikke lenger kunne begrunne den kommunikasjonskontrollen opplysningene stammet fra. Spørsmålet var da om lagmannsretten måtte se bort fra overskuddsinformasjonen i bevisbedømmelsen. Lagmannsretten kom til at resultatet måtte bli at bevisene skulle sees bort i fra i vurderingen om de tiltalte hadde gjort seg skyldige i smugling av øl. Uten bevisene fra kommunikasjonskontrollen forelå det ikke bevis for det straffbare forholdet og de tiltalte ble frikjent. Påtalemyndighetene anket, og spørsmålet for Høyesterett var om lagmannsretten hadde tolket § 216i rett når den fant at bestemmelsen innskrenket rettens adgang til å ta i betraktning fremlagt overskuddsinformasjon som bevis, når retten vil pådømme et mindre alvorlig forhold enn tiltalen gjelder, slik at strafferammekravet i straffeprosessloven § 216i(1-b) jfr. § 216a(1-b) ikke lenger er oppfylt.

Høyesterett kom til at dette var en uriktig lovforståelse. Etter å ha slått fast at svaret måtte ”... *bero på en avveining av de prinsipielle og praktiske hensyn som gjør seg gjeldende*”⁵², fant høyesterett at den integritetskrenkelse bevisfremleggelsen utgjorde ikke var så tungtveiende at retten måtte se bort fra bevisene. Det praktiske hensynet til sakens opplysning og rettens plikt til å avsi en dom i samsvar med de faktiske forhold ble funnet å veie tyngre. Det kan da utledes av dommen at der domstolen finner at forholdet skal subsumeres under en mindre alvorlig straffebestemmelse, som ikke i seg selv kan begrunne kommunikasjonskontrollen, står den fritt til å ta i betraktning overskuddsinformasjonen som bevis.

I utgangspunktet kan det synes som om dommen har begrenset rekkevidde for omsubsumeringstilfellene, da § 60a fremstår som en straffeskjerpelsesbestemmelse. Bestemmelsen skiller seg imidlertid fra de andre straffeskjerpelsesbestemmelsene i kapittel 5

⁵² Rt. 2007 s. 1409 pkt. 20.

da avgjørelsen om det er grunnlag for skjerpelse tilhører skyldspørsmålet etter § 60a,⁵³ mens det for de øvrige hører inn under straffespørsmålet. At dommen har generell gyldighet for omsubsummeringstilfellene synes også forutsatt av dommeren. I innledningen hans slår han fast at saken gjelder "... *rettens adgang til å ta i betraktning som bevis fremlagt overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll når retten vil dømme for et mindre alvorlig forhold enn tiltalen gjelder*". Den overnevnte regel må da også legges til grunn i andre situasjoner der domstolen velger å omsubsumere. Eksempelvis der domstolen ikke finner at det ble brukt et særlig farlig redskap jfr. § 232 i sak som gjelder legemsbeskadigelse med døden til følge jfr. § 229 siste alternativ. Det samme dersom et forhold blir påtalt som grov korrupsjon jfr. § 276 b, mens domstolen kun finner at tilfellet er å regne som alminnelig korrupsjon jfr. § 276.

6.2.2 Flere forhold

Der påtalemyndighetene ønsker å pådømme flere forhold eller har subsidiære påstander kan spørsmålet om adgangen til å benytte seg av overskuddsinformasjon som bevis oppstå i to former. Det ene er der overskuddsinformasjonen bare har betydning for det ene forholdet. Den andre situasjonen er da når informasjonen har betydning i forhold til begge.⁵⁴

6.2.3 Informasjonen har betydning for det ene forholdet

I Rt. 2006 s. 972 tok høyesterett stilling til spørsmålet. Faktum er nevnt over, men det kan kort nevnes at overskuddsinformasjonen kun hadde betydning for utroskapstilfellet og hadde ingen relevans for korrupsjonstilfellene som begrunnet kontrollen. Høyesterett kom her frem til at da utroskap ikke kunne begrunne kommunikasjonskontrollen måtte informasjonen nektes fremlagt i tråd med hovedregelen i § 216i.

6.2.4 Informasjonen har betydning for flere forhold

Situasjonen blir mer komplisert der informasjonen etter kommunikasjonskontrollen både har relevans som bevis for det forholdet som begrunnet kontrollen, og i tillegg for andre forhold som ikke kunne ha begrunnet kontrollen. I den påfølgende straffesaken vil da bevisene være lovlig fremlagt for retten. For noen av forholdene vil derimot ikke vilkårene for at overskuddsinformasjon skal kunne fremlegges være oppfylt. Særlig problematisk blir dette der retten må frikjenne for det forholdet som begrunnet fremleggelsen. I tilbakeblikk vil det da kunne hevdes at beviset aldri skulle vært fremlagt.

Problemstillingen ble vurdert av høyesterett i Rt. 2005 s. 1200. Det var gjennomført kommunikasjonskontroll på bakgrunn av mistanke om et grovt ransforsøk av en pengetransport.⁵⁵ Ransforsøket hadde en strafferamme på over 10 år. To personer ble tiltalt for dette, i tillegg ble det tatt ut tiltale for en rekke våpendelikt og bilbrukstyveri med strafferamme på under 10 år. Under tingrettens behandling av saken kom domsstolen til at de tiltalte måtte frikjennes for ransforsøket. Bevisene som var fremkommet etter

⁵³ Rt. 2006 s. 111

⁵⁴ Her må avgrensingen skje etter strpl. § 292 (2).

⁵⁵ Jfr. straffeloven § 268 (2), jf. § 267, jf. § 49.

kommunikasjonskontrollen hadde imidlertid også relevans for de mindre alvorlige forholdene. Spørsmålet var da om § 216i var til hinder for at tingretten tok de fremlagte bevisene i betraktning i bevisvurderingen av disse.

I likhet med den regelen som eksplisitt kommer til uttrykk i Rt. 2007 s. 1409 som nevnt ovenfor, tar tingretten utgangspunkt i at det må foretas ”... en avveining mellom på den ene side hensynet til kriminalitetsbekjempelse og på den annen side hensynet til personvernet og den omstendighet at kommunikasjonskontroll er en svært integritetskrenkende etterforskningsmetode som skal være forbeholdt svært alvorlige forbrytelser.”⁵⁶

Tingretten slo etter en avveining av disse hensyn fast at der beviset først er lovlig ført legger ikke § 216i noen begrensninger på adgangen til å vektlegge disse også ved pådømmelsen av andre mindre alvorlige forhold. Med andre ord begrenser ikke bestemmelsen bevis bedømmingsadgangen der påtalemyndigheten ønsker å pådømme flere forhold eller har subsidiære påstander når informasjonen har betydning for flere av forholdene. Høyesterett var enig i at dette var en korrekt forståelse av bestemmelsen.

6.2.5 Betydningen av om informasjonen er hentet inn i samme sak som ønskes pådømt

Som påpekt i Rt. 2007 s. 1409 kan de hensyn som gjør seg gjeldende i saken stille seg noe annerledes dersom det er det forholdet som var grunnlag for kommunikasjonskontrollen som begrunner fremleggelsen, eller om det er et nytt forhold som begrunner fremleggelsen av overskuddsinformasjonen. Grunnen til dette er, som påpekt av høyesterett, at der det opprinnelige forholdet virker som begrunnelse, har en domsstol vurdert om det foreligger skjellig grunn til mistanke for et tilstrekkelig alvorlig forhold. Der det er et nytt forhold som begrunner fremleggelsen, er dette ikke vurdert av domstolen. Det vil da i utgangspunktet være den påstanden påtalemyndigheten legger frem som vil være avgjørende for om beviset skal føres. Dette gjør det mulig å misbruke og omgå reglene i § 216i ved å anføre en strengere bestemmelse en det egentlig var grunnlag for, for på den måten å få fremlagt beviset for retten. Denne forskjellen gjør at de prinsipielle rettssikkerhetshensyn og personvernens hensyn vil få ulik vekt i de to tilfellene.

På tross av dette viser avgjørelsene i Rt. 2007 s. 1409 og Rt. 2005 s. 1200 at situasjonene bedømmes likt av domstolene. Om informasjonen blir lagt frem med begrunnelse i det opprinnelige forholdet som begrunnet kontrollen eller ikke har dermed ikke betydning for adgangen til å ta beviset i betraktning slik regelen er utformet i dag.

6.2.6 Eventuelt unntak

Som påpekt gir fremleggingsreglene påtalemyndigheten mulighet til i relativt stor grad å omgå bevisfremleggelsesreglene i § 216i. Dette minsker rettssikkerheten til de overskuddsinformasjonen angår. Reelle hensyn taler da sterkt for at det bør finnes regler som bøter på denne misbruksfaren. Høyesterett åpner også for at det kan finnes situasjoner der domstolene kan sette påtalemyndighetens anførte straffebud til side, og nekte at overskuddsinformasjonen blir fremlagt. I Rt. 2007 s. 1409 uttaler domstolen at slik

⁵⁶ Rt. 2005 s. 1200 16. avsnitt.

tilsidesettelse kan være nødvendig ”... ved klart misbruk.” Dette medfører at domstolene må foreta en viss prøving av om vilkårene i det aktuelle straffebudet er oppfylt før den tar stilling til om overskuddsinformasjonen skal legges frem. I slike saker vil imidlertid overskuddsinformasjonen ofte ha en helt sentral stilling i bevisbildet. Å påvise et klart misbruk før overskuddsinformasjonen blir lagt frem fremstår da som problematisk. Domsstolenes forhåndsprøving kan av denne grunn ikke være særlig intens. En så sterk formulering som ”klart misbruk” medfører videre at det antakeligvis må ha vært en høy grad av sannsynlighet for at tiltalte ikke ville bli dømt etter bestemmelsen når påtalemyndigheten tok ut påtalen. Dette må sees i sammenheng med påtalemyndighetens behov for å få prøvd saker av prinsipiell betydning og for å få rettsavklaring. Prøvingen kan ikke være så intens at denne viktige funksjonen blir avskåret.

6.2.7 Utvidelse

De overnevnte reglene har kun anvendelse der situasjonen er at bevisene skal brukes i straffesak mot en tiltalt. I de situasjonene der overskuddsinformasjonen skal brukes til fordel for tiltalte er adgangen videre. Her slår § 216i(1-c) fast at overskuddsinformasjon kan benyttes ”for å forebygge at noen uskyldig blir straffet”. I forarbeidene til bestemmelsen uttales det at bestemmelsen skal forstås på samme måte som den likelydende § 119(3). Dette medfører at den også vil kunne få anvendelse der beviset vil kunne føre til ”vesentlig nedsubsumering”.⁵⁷

Bestemmelsen kan komme i konflikt med regelen i § 216i(1-b) om fremleggelse av bevis til ugunst for tiltalte. Situasjonen kan være at en, som i Rt. 2005 s. 1200, har to tiltalte i samme sak. Ved kommunikasjonskontroll i en annen sak kan det fremkomme at det kun var den ene som hadde gjennomført den straffbare handlingen. Der denne straffbare handlingen ikke selv kan begrunne en kommunikasjonskontroll vil fremleggelse av informasjonen være ulovlig etter § 216i(1-b). Samtidig vil det være lov å fremlegge overskuddsinformasjonen med den begrunnelse at informasjonen hindrer at en uskyldig blir dømt. Jfr. § 216i(1-c). Det fremgår ikke klart av loven eller forarbeidene hva løsningen på denne motsetningen bør være. Utgangspunktet er da at den overnevnte rettssetningen har gyldighet og at svaret må bero på ”... en avveining av de ulike prinsipielle og praktiske hensyn som gjør seg gjeldende.”⁵⁸ Antakelig vil hensynet til den som står i fare for å bli uskyldig dømt stå så sterkt at beviset må tillates fremlagt.

6.2.8 Alminnelige begrensninger i bevisadgangen

Selv om vilkårene for fremleggelse i sin alminnelighet skulle være oppfylt finnes det særlige tilfeller der slik fremleggelse likevel vil være forbudt. Det slås fast i § 216g(2-b) at uttalelser som faller inn under vitnefritaksreglene § 117-120 samt § 122 skal slettes så snart som mulig.⁵⁹ Selv om regelen ikke inneholder et eksplisitt forbud mot å fremlegge disse som bevis forutsetter den klart at påtalemyndigheten ikke skal være i besittelsen av slike når hovedforhandlingen starter. Skulle denne plikten være misligholdt fra påtalemyndighetenes

⁵⁷ Rt. 1994 s. 1337.

⁵⁸ Rt. 2007 s. 1409.

⁵⁹ Grovt sett omfatter dette uttalelser fra nærstående som barn, foreldre og ektefeller, samt opplysninger underlagt lovpålagt taushetsplikt, betroelser til særlige yrkesgrupper og statshemmeligheter.

side, og fremleggelse kreves, har situasjonen klare likhetstrekk med ulovlig ervervet bevis. Det må da kunne benyttes en lik regel og avskjære bevisene på ulovfestet grunnlag.⁶⁰

6.2.9 Gjeldende regelverk og forholdet til den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)

Som pekt på av Metodekontrollutvalget er ikke spørsmålet om bruken av overskuddsinformasjon som bevis vurdert eksplisitt av den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD). Domstolen har imidlertid slått fast at "... både intern bruk og videreformidling til andre myndigheter av opplysninger som omfattes av retten til privatliv utgjør inngrep etter EMK artikkel 8 som beskytter borgernes rett til "private and family life".⁶¹ Da dette også er slått fast å gjelde bevisføring av informasjon fremkommet under kommunikasjonskontroll må det være rett at også bevisføring av overskuddsinformasjon utgjør et inngrep etter EMK artikkel 8. For at føringen ikke skal stride mot EMK må da inngrepet være "in accordance with the law" samt at inngrepet er nødvendig eller "necessary in a democratic society." jfr. artikkelens andre avsnitt. Det er her klart at gjeldende regelverk oppfyller EMKs lovkrav. Det synes også klart at den adgangen til å føre overskuddsinformasjon som eksisterer er grunnet i de hensynene som artikkel 8(2) angir som gyldige. Gitt den høye strafferammen som må være oppfylt for at bruken skal være lovlig må også den alminnelige forholdsmessighetsbegrensningen som er innfortolket i nødvendighetsvilkåret være innfridd.

Konklusjonen har ikke gyldighet der § 216b eller § 216m er brukt med hjemmel i politiloven § 17d. EMD synes å ha forutsatt i Weber og Saravia mot Tyskland 29. juni 2006 (saksnummer 54 934/00) at videreformidling av fortrolig informasjon kun er i tråd med artikkel 8 der videreformidlingen og innhentingene deler samme formål. I situasjonen over vil informasjonen være innhentet med det formål å avverge en straffbar handling, mens den videreformidlingen bevisføringen utgjør vil ha det formål å iretteføre en allerede utført handling. Denne endringen i formål må antakelig bety at bevisføring her ville være i strid med artikkel 8.

7 De hensyn som gjør seg gjeldende

En forståelse av de hensyn som gjør seg gjeldende er viktig for å oppnå innsikt i reglene om bruken av overskuddsinformasjon som bevis i straffesak. At en forståelse av hensyn kan gi verdifull innsikt i en bestemmelse eller regelsett gjelder generelt, men får spesiell betydning innen vårt regelsett. Høyesterett har, som nevnt over, oppstilt en regel som henviser til at konkrete rettsspørsmål skal løses etter en avveining av disse hensynene. I det følgende vil da de hensyn som gjør seg gjeldende presenteres med en anvisning på hvilken betydning de har for spørsmålet om bruken av overskuddsinformasjon.

7.1 Hensynet til oppklaring av straffbare handlinger

⁶⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 75 der dette synes forutsatt. Det samme standpunktet er lagt til grunn i Torgersen (2009) s. 434.

⁶¹ NOU 2009: 15 pkt. 25.5 med referanse til EMDs dom Leander mot Sverige 26. mars 1987 (saksnummer 9248/81)

Hensynet har i hovedsak sin begrunnelse i borgernes alminnelige tillit til politi og påtalemyndighet,⁶² men henger også tett sammen med borgernes rett til beskyttelse av sitt liv i EMK artikkel 2. Påtalemyndigheten har som oppgave å etterforske og avgjøre spørsmålet om tiltale⁶³ med den konsekvens at der bevisene er tilstrekkelige skal den skyldige domfelles. Hensynet til oppklaring av straffbare handlinger har en prinsipiell begrunnelse. Gammeltoft-Hansen kaller dette ”*Den materielle sannheds princip*”.⁶⁴ Prinsippet har dels sin begrunnelse i de foran nevnte hensyn til straffesystemets formål, men også en tanke om at prosessretten står i et tjenende forhold til den materielle retten. Dette bygger på en tanke om at det er realiseringen av straffansvar og avdekking av de faktiske forhold som er det sentrale innen strafferetten.⁶⁵ Med utgangspunkt i dette prinsippet anfører han at prosessreglene ikke uten særlig begrunnelse må hindre ”... *sandhedens åbenbaring*.”⁶⁶

Fra samfunnet er det også en klar forventning om at påtalemyndigheten skal straffeforfølge kjente forbrytere. Et system der påtalemyndighet sitter på beviser som kan bidra til å domfelle forbrytere, uten mulighet til å benytte disse i en straffesak, gjør både påtalemyndigheten i dårlig stand til å utføre disse oppgavene samtidig som det undergraver samfunnets forventninger. Påtalemyndighet og domsvesen utleder sin kompetanse fra folket. For at de skal fungere tilfredsstillende er det da viktig at de nyter en høy grad av tillit i befolkningen. Hensynet gjør seg gjeldene også mer generelt. At straffbare forhold blir oppklart og at den som har begått et lovbrudd faktisk blir straffet er en forutsetning for at straffebudene skal ha sin allmenn- og individualpreventive funksjon.⁶⁷ Metodekontrollutvalget uttaler om dette at: ”Straffbare handlinger vil imidlertid ikke bare være skadelige for enkeltinteresser, men også kunne virke destabiliserende på samfunnet generelt. Opplever borgerne at trusselen om kriminalitet blir for stor, vil dette kunne skape en utrygghetsfølelse som igjen vil kunne true samfunnssikkerheten ved at borgerne tar oppgaven med å beskytte seg og sine i egne hender.”⁶⁸

Da hensynet her gis en praktisk begrunnelse vil vekten i noen grad bero på i hvilke praktiske konsekvenser adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis kan ha i kriminalitetsbekjempelsen.

7.1.1 Kriminalitetsutviklingen

Tradisjonelt sett har narkotikakriminaliteten stått sentral som begrunnelse for å ha regler om kommunikasjonskontroll. I nyere tid har imidlertid også andre typer alvorlig kriminalitet gjort seg gjeldende som moment i denne debatten. Endringer i kompetanse og metode blant de kriminelle har også bidratt til økte utfordringer for politiet. I det følgende vil noen av disse utviklingstrekkene presenteres, og gis relevans for den overordnede problemstillingen om bruken av overskuddsinformasjon som bevis.

⁶² NOU 2009: 15 pkt. 25.7.5.

⁶³ Jfr. Strpl. § 226.

⁶⁴ Gammeltoft-Hansen (1981) s. 216.

⁶⁵ Torgersen (2009) side 22 flg.

⁶⁶ Gammeltoft-Hansen (1981) s. 217.

⁶⁷ Gammeltoft-Hansen (1981) s. 216. med henvisning til Bratholm, Ulovlig fremskaffet bevis (1959) s 116.

⁶⁸ NOU 2009: 15 pkt. 8.2.

7.1.1.1 Kriminalitetstypene

Ved gjennomgangen av behovet for en effektiv kriminalitetsbekjempelse gjennomførte Metodekontrollutvalget en grundig gjennomgang av tendensene i kriminalitetsutviklingen.⁶⁹ Selv om det synes å kunne påvises nedgang for en del alvorlig kriminalitetstyper som de tradisjonelle truslene mot rikets sikkerhet og nasjonal ekstremisme, er det registrert en økning og kvalitative endringer i flere typer alvorlig kriminalitet. Dette gjelder menneskesmugling, menneskehandel og hallikvirksomhet, miljøkriminalitet, økonomisk kriminalitet og seksualforbrytelser som voldtekt og barnepornografi. Av de kvalitative endringene er det hensiktsmessig å særskilt behandle internasjonalisering, den teknologiske utvikling og den organiserte kriminaliteten.

7.1.1.2 Internasjonalisering

Med internasjonalisering menes her at kriminelle personer eller grupper i større grad enn før er mobile på tvers av landegrenser. Det er en trend at kriminelle ikke er like stasjonære, i den forstand at de begår kriminalitet i ett land. De tenderer å flytte seg til det sted der det er størst mulighet for størst profitt.⁷⁰ Med et slikt utgangspunkt vil Norge klart fremstå som et attraktivt land for kriminelle å operere i. Som påpekt i St.meld. nr. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgaver pkt 3.1.1.: ”*Det pengesterke norske markedet vil i økende grad kunne komme i fokus for kriminelle aktører og nettverk i utlandet. Det kan forventes et økende tilbud av for eksempel illegale varer, tjenester og bedragerikonsepter rettet mot Norge.*”

I tillegg til at Norge risikerer en økning i kriminalitet på denne bakgrunn, medfører også den internasjonale mobiliteten en utfordring for politiet og deres etterforskningsmetoder. Det blir pekt på at utviklingen gjør det vanskeligere å holde oversikt over de kriminelle grupperingene. De kriminelle vil nå i større grad være utlendinger slik at kunnskap og kontakter innen de kriminelle miljøene, ikke vil bidra til å oppklare saker i like stor grad som før. Slike miljøer vil også være svært lukkede å vanskelige å trenge inn i for norsk politi. For å bedre kunne takle denne utviklingen er det først og fremst viktig med et internasjonalt politisamarbeid. Men også kommunikasjonskontroll må antas å kunne være effektivt for å sikre bevis mot kriminelle som opererer på tvers av landegrenser. Grupper som kommer til Norge for å utøve kriminalitet gjennomfører videre ofte en rekke kriminelle handlinger over kort tid. Eksempler på dette er de omfattende båtmotortyveriene man har sett de siste årene. Dersom det avdekkes overskuddsinformasjon om at noen har deltatt i slike omfattende tyveri vil det virke lite allmenn- og individualpreventivt dersom vedkommende ikke kan bli domfelt for dette. Å tvinge politiet til her å måtte opprette ny og omfattende etterforskning vil gi et lite effektivt og tungrodd system.

7.1.1.3 Den teknologiske utviklingen

Den teknologiske utviklingen innebærer at mennesker har muligheter til å kommunisere og samhandle med hverandre på nye måter. Dette gir utfordringer for kriminalitetsbekjempelse i to relasjoner. For det første kan de kriminelle med hjelp av teknologi benytte seg av nye måter å kommunisere med hverandre på. Disse metodene muliggjør i større grad unndragelse av

⁶⁹ NOU 2009: 15 pkt. 8.6.

⁷⁰ St.meld. nr. 42 (2004-2005) pkt. 3.1.1.

kontroll og straffefølgelse. Metodene kan være e-post og sanntidssamtaler, men det er også mulig å opprette krypterte nettverk som både skjuler innhold og avsender. For det andre muliggjør det nye metoder for å gjennomføre den kriminelle handlingen. Innen seksualforbrytelsene muliggjør blant annet teknologien at overgripere kan operere skult eller under falsk identitet for å oppnå kontakt og vinne tillit til ofrene.⁷¹ Distribusjon av barnepornografi er også et omfattende problem som økte med utviklingen av datateknologi.⁷² Innen økonomisk kriminalitet har også mulighetene vist seg å være store. Det kan være snakk om mer primitiv utnyttelse av teknologien, eksempelvis i form av såkalte "Nigeriabrev"⁷³. Men også kriminalitet som krever høy kompetanse, eksempelvis elektronisk innbrudd rettet mot folks bankkontoer. Sammenkoblede nettverk av datamaskiner muliggjør også større angrep rettet mot hjemmesider, institusjoner og hele land. Det største nettverket av slike sammenkoblede datamaskiner er i dag anslått til å bestå av over 8 000 000 datamaskiner⁷⁴ og har ført til problemer i flere europeiske land.⁷⁵

De tradisjonelle politimetodene er lite egnet for å virke på den arenaen for kriminalitet den teknologiske utviklingen har skapt. Her må politiet i større grad benytte seg av utradisjonelle etterforskningsmetoder som kommunikasjonskontroll for å utføre oppgavene sine. En videre adgang til å benytte overskuddsinformasjon kan lette politiets utfordringer på dette området.

7.1.1.4 Særlig om organisert kriminalitet

Kriminalitetsutviklingen de siste årene har gått i retning av profesjonaliserte kriminelle miljøer. I Politimetodeutvalgets utredning uttales det at: "*Omfanget av organisert kriminalitet i vid forstand er likevel antatt å være økende i Norge. Utviklingen internasjonalt tilsier at organisert kriminalitet vil være tiltagende de kommende år.*"⁷⁶ Det blir videre påpekt at den organiserte kriminaliteten har mange aspekter som gjør den særlig farlig for samfunnet. Den er blant annet selvforsterkende, forvalter store verdier, den har langtrevkende skadevirkninger, er godt organisert og bruker i utstrakt grad vold og trusler. Disse trekkene gjør at bekjempelse av slike grupper vanskeliggjøres med ordinære politimetoder. Politiet må i stor grad benytte seg av utradisjonelle etterforskningsmetoder som kommunikasjonskontroll for å avdekke og påtale de straffbare forholdene.⁷⁷

I 2003 ble strl. § 60a innført. Denne gir en generell straffeskjerpelse for handlinger begått i virksomheten til en "organisert kriminell gruppe." Bestemmelsen innebærer at slike handlinger får doblet strafferammen, men aldri med mer enn fem år. Bestemmelsen var ment å bekjempe organisert kriminalitet både ved at straffene blir mer avskrekkende,⁷⁸ men også

⁷¹ Såkalt grooming jfr. Strl. § 201 a

⁷² NOU 2009: 15 pkt 8.6.17 med henvisning til Politidirektoratets rapport «Tendenser i kriminaliteten» side 37–38.

⁷³ Nigeriabrev er et brev, telefax eller e-post der det bes om et beløp penger i bytte mot lovnaden om at utlåner skal motta et større beløp penger som takk.

⁷⁴ <http://www.f-secure.com/weblog/archives/00001584.html>

⁷⁵ <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/4547649/French-fighter-planes-grounded-by-computer-virus.html>
http://www.theregister.co.uk/2009/01/20/sheffield_conficker/
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/4547649/French-fighter-planes-grounded-by-computer-virus.html>

⁷⁶ NOU 2004: 6 pkt. 9.1.3.2

⁷⁷ St.meld. nr. 42 (2004-2005) pkt 6.2.3.

⁷⁸ Ot.prp.nr.62 (2002-2003) pkt. 13.1.

ved at flere handlinger oppfyller straffekravet for iverksettelse av kommunikasjonskontroll for den organiserte kriminaliteten.^{79 80} Den åpenbare konsekvensen er at politiet i flere saker enn tidligere vil kunne iverksette kommunikasjonskontroll.

Metodeutvalget sier videre at den organiserte kriminaliteten kjennetegnes ved at ”*Kriminaliteten forøves av flere i forening*” og at virksomheten omfatter flere kriminelle forhold som ”... *for eksempel narkotika, omfattende vinningskriminalitet, sprit, spill, våpenhandel og menneskesmugling*”.⁸¹ Dette medfører at under etterforskning av slike grupper vil politiet i større grad enn ellers avdekke andre straffbare forhold og det vil i større grad være, og avdekkes informasjon om medskyldige. Sagt på en annen måte vil politiet i større grad avdekke overskuddsinformasjon.

7.1.2 Oppsummert

Vi ser altså at å bekjempe kriminalitet er viktig i et samfunn. Videre vil politiet i økende grad bli nødt til å bruke utradisjonelle etterforskningsmetoder, som kommunikasjonskontroll, for å bekjempe den nye kriminaliteten og dens metoder. Den organiserte kriminalitetens natur gjør at det må antas at politiet i økende grad havner i besittelse av overskuddsinformasjon som kan bidra til å iretteføre straffbare handlinger. For at lovgivningen skal kunne ha den tiltenkte effekten; å bidra til å hindre utviklingen av den organiserte kriminaliteten, kan det være et viktig virkemiddel at overskuddsinformasjon tillates brukt i større grad. I noen grad blir dette oppnådd ved at den generelle straffeskjerpelsen i § 60a også får betydning for om overskuddsinformasjonen kan benyttes som bevis. Men for handlinger som trusler, vold og simpelt heleri og simpel hvitvasking vil ikke dette være tilfellet.⁸² Det blir understreket at å gå bredt ut mot de organiserte gruppene, og særlig å få fratatt dem utbyttet fra den kriminelle virksomheten, er en forutsetning for å få bukt med problemet.⁸³ Rekruttering til miljøene starter også ofte med mindre alvorlige lovbrudd slik at å straffeforfølge slike handlinger også blir viktig for å bekjempe problemet. På denne bakgrunn vil kriminalitetsutviklingen tale for at overskuddsinformasjon skal kunne benyttes som bevis i større utstrekning enn i dag.

7.2 Personvern

Hensynet til personvern har gjennom tiden alltid stått sentralt ved vurderingen av utforming, og rekkevidde, av bestemmelsene som regulerer bruken av overskuddsinformasjon som bevis.⁸⁴ Utgangspunktet har vært at bruken av overskuddsinformasjon som bevis har vært knyttet opp til det opprinnelige inngrepet som kommunikasjonskontrollen utgjorde. En har antatt at bruken av overskuddsinformasjonen innebærer en forlengelse eller forsterking av inngrepet.⁸⁵ Denne koblingen til det sterkt integritetskrenkende tiltaket som kommunikasjonskontroll er gjør at den senere bruken av overskuddsinformasjonen blir preget av hvor alvorlig innhentingen av informasjonen er. Personvernens hensynet vil ut fra en slik

⁷⁹ Ot.prp.nr.62 (2002-2003) pkt. 4.7.

⁸⁰ Jfr. Strpl. § 216a og § 216m.

⁸¹ NOU 1997: 15

⁸² Jfr. Strl. § 227(1), § 228(1), § 317(1).

⁸³ St.meld. nr. 42 (2004-2005) pkt 6.2.3.

⁸⁴Eks. Rt. 2007 s. 1409 avsnitt 29, Ot.prp.nr.64 (1998-1999) s. 75, NOU 2009: 15 pkt. 25.7.3.

⁸⁵ NOU 2009: 15 pkt. 25.7.3 med henvisninger til Ot.prp. nr. 64 (1998-1999) side 75.

forståelse stå sterkt og tale med styrke for en begrenset adgang til å bruke
overskuddsinformasjonen som bevis.

Metodekontrollutvalget argumenterer for at denne koblingen mellom det opprinnelige
inngrepet ikke er gyldig, og at innhenting av informasjonen og den senere bruken innebærer
to selvstendige inngrep med forskjellig grad av alvorlighet.⁸⁶ Dette utgangspunktet gjør at
bruken blir fristilt fra innhenting. Bruken av overskuddsinformasjon som bevis får på denne
måten et mindre alvorlig preg. Et slikt utgangspunkt kan synes å være riktig.

Begrepet personvern har lenge vært forsøkt definert, men det har vist seg vanskelig å finne en
allmenn definisjon av begrepet.⁸⁷ Personvernkommissjonen antydte allikevel at: ”*Personvern
dreier seg om ivaretagelse av personlig integritet; ivaretagelse av enkeltindividers mulighet
for privatliv, selvbestemmelse (autonomi) og selvutfoldelse.*”⁸⁸ Med utgangspunkt i denne
definisjonen vil innhenting av informasjonen utgjøre et selvstendig inngrep da den krenker
enkeltindividets rett til privatliv. Den senere bruken av eventuell overskuddsinformasjon vil i
seg selv være et inngrep i individets mulighet for privatliv og selvbestemmelse over
informasjon som angår ham selv. Dette stemmer også overens med tidligere definisjoner av
personvernbegrepet.⁸⁹ Konsekvensen av et slik endret utgangspunkt kan bli at de prinsipielle
hensynene ikke lenger kan begrunne en så streng regel for bruk av overskuddsinformasjon
som bevis som vi har i dag.

At dette blir konsekvensen følger imidlertid ikke automatisk av at man legger til grunn det
overnevnte utgangspunkt. Personvern hensynet vil med forskjellig styrke være relevant i
forhold til de forskjellige gruppene som bruken av overskuddsinformasjonen rammer. Der
bruken av overskuddsinformasjonen kun krenker den som informasjonen virker som bevis
mot er det lett å hevde at ”... *den mistenktes personlige integritet ikke er
beskyttelsesverdig.*...”⁹⁰ Utsagnet forutsetter på sett og vis at den mistenktes skyld er gitt før
bevisførselen under hovedforhandlingen. Det er lett her å trekke den slutning at da en er en
del av et kriminelt miljø eller utfører kriminelle handlinger har en eksponert seg for risiko for
kommunikasjonskontroll og dermed ikke lenger har en like beskyttelsesverdig stilling.
Spørsmålet om skyld faktisk foreligger, er imidlertid et spørsmål som det er opp til
domstolene å behandle etter bevisførselen. Det kan derfor være på sin plass å påpeke at
utgangspunktet for drøftelsen av dette spørsmålet er at ved bruken av
overskuddsinformasjonen blir sensitiv informasjon lagt frem for retten i straffesak mot en
potensielt uskyldig person. Situasjonens preg av krenkelse blir her mer tydelig. Selv i en gitt
situasjon der den mistenkte faktisk er skyldig er det rette utgangspunkt etter min mening at
personvern hensynet står like sterkt. Også personer som har utført kriminelle handlinger har
krav på personvern. Skulle den mistenktes personlige integritet ikke lenger være
beskyttelsesverdig er det da i så fall fordi andre hensyn gjør seg gjeldende i større grad slik at
personvern hensynet må vike, ikke at personvern hensynet ikke lenger har vekt.

Bruken av overskuddsinformasjonen kan uansett også tenkes å krenke andres personvern enn
den mistenktes. Informasjonen kan omhandle disse tredjepersonene, eksempelvis et offer,

⁸⁶ NOU 2009: 15 pkt. 25.7.3

⁸⁷ NOU 2009: 1 pkt. 4.1.4

⁸⁸ NOU 2009: 1 pkt. 4.1.5

⁸⁹ Sml. (St.mld. nr. 17 (2006-2007)) ”*Eit vesentleg element i personvernet er at ein person i utgangspunktet skal
kunne avgjere sjølv kva andre skal få vite om hans eller hennar eigne personlege forhold.*” En lignende
definisjon er også gitt av datatilsynets årsmelding i 1982.

⁹⁰ NOU 2009: 15 pkt. 25.7.3

eller informasjonen kan være formidlet fra tredjepersoner, eksempelvis nære venner som har kjennskap til den kriminelle handlingen. Informasjonen vil her være hentet fra deres private sfære og bruken av denne må anses å være beskyttet av personvernet. Som påpekt av Metodekontrollutvalget vil disse personene heller ikke ”... nødvendigvis få mulighet til å supplere og imøtegå opplysningene i retten. I saker som får stor medieoppmerksomhet, vil informasjonen også kunne spres til et stort publikum.”⁹¹ Hensynet til disse må da tale for at adgangen til å benytte seg av overskuddsinformasjon må begrenses.⁹²

7.3 Misbruksfare

Et annet hensyn som ofte blir trukket frem i drøftelser om bruk av overskuddsinformasjon er faren for misbruk.⁹³ Den misbruksfaren det her er snakk om er faren for at reglene om bruken av overskuddsinformasjon skal være utformet slik at de gir muligheter for å misbruke reglene om kommunikasjonskontroll. Kommunikasjonskontroll er som nevnt et sterkt integritetskrenkende inngrep. Dette taler for at borgerne i minst mulig grad bør bli utsatt for slik kontroll, et mål som er kommet til uttrykk i de strenge reglene for begjæring. Vernet må ikke bli illusorisk ved at reglene omgås. Det optimale er da at reglene om bruken av overskuddsinformasjon i minst mulig grad gjør det mulig eller gjør det attraktivt å misbruke disse reglene. Misbrukshensynet er da brukt som et hensyn mot en vid adgang til å benytte seg av overskuddsinformasjon.

Metodekontrollutvalget påpeker at en regel der adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis er vid vil kunne føre til at politiet vil kunne begjære kommunikasjonskontroll med vikarierende motiv.⁹⁴ Med grunnlag i et alvorlig forhold som kan begrunne kommunikasjonskontroll iverksettes kontroll med den hensikt å skaffe bevis for et mindre alvorlig forhold. Det vil også være mulig med misbruk av kontrollen sin lengde. De nødvendige bevis kan være innsamlet for det forhold som begrunnet kontrollen, men den begjæres opprettholdt med urette for å avdekke andre forhold.

Et siste tilfelle er at påtalemyndigheten mistenker vedkommende for et mindre alvorlig forhold, men anfører ved begjæring av kommunikasjonskontroll et mer alvorlig som kan begrunne kontrollen.⁹⁵ Det kan anføres at det i de tilfeller der det faktisk fremkommer informasjon om det forhold som begrunnet kontrollen ikke er snakk om misbruk. Til en viss grad kan dette stemme, men all den tid det ikke hadde blitt begjært kommunikasjonskontroll uten den motivasjonen som søket etter overskuddsinformasjon gir, synes det noe kunstig at det senere funn skal gjøre situasjonen rettmessig. At søken etter overskuddsinformasjonen er det avgjørende for beslutningen om begjæring betyr jo at påtalemyndigheten i utgangspunktet ikke mente at kommunikasjonskontroll var av ”vesentlig betydning” for oppklaring eller at etterforskningen ellers var i ”vesentlig grad” vanskeliggjort jfr. §§ 216c og 216m(3). Med andre ord var vilkårene for begjæring ikke tilstede og begjæringen var fremlagt med urette.

⁹¹ NOU 2009: 15 pkt. 25.7.3

⁹² Også Torgersen (2009) side 456.

⁹³ Rt. 2007 s. 1409 avsnitt 26, Ot.prp.nr.64 (1998-1999) s. 75, NOU 2009: 15 pkt. 25.7.2.

⁹⁴ NOU 2009: 15 pkt 25.7.3.

⁹⁵ Torgersen (2009) side 449 og NOU 2009: 15 pkt 25.7.2.

Situasjoner der det også fremkommer informasjon om det forhold som begrunnet kontrollen må da kunne omtales som et misbrukstilfelle.⁹⁶

Situasjonene over bidrar også til å illustrere at misbrukssituasjonen fordrer en relativt stor innsats og vond vilje fra påtalemyndighetens side. Vekten av hensynet til misbruksfaren vil i noen grad bero på muligheten til å foreta en slik manipulasjon. En viss misbruksfare foreligger i at politiet har nødkompetanse til å iverksette kommunikasjonskontroll uten rettens kjennelse jfr. § 216d (2). Men dette må også fremlegges for en domstol i etterkant. Man kan da tenke seg at misbrukstilfellene begrunnet i jakten på overskuddsinformasjon er lite praktiske da kommunikasjonskontrollen i alle tilfeller må igjennom en domstolskontroll.

Torgersen (2009) antar her at mulighetene for manipulasjon av domstolene kan forekomme, men at dette ikke vil være enkelt.⁹⁷ I Thomassen og Myhrer (2009) sin undersøkelse om erfaringene med bruken av kommunikasjonskontroll fremgår det imidlertid at domstolskontrollen muligens ikke har den kontrollerende effekten Torgersens konklusjon synes å forutsette. Det fremgår blant annet at det både blant forsvarsadvokater, dommere og påtalemyndigheten er et relativt høyt antall respondenter som svarer at kommunikasjonskontroll *ikke* har vært av vesentlig betydning for å oppklare saken, og at oppklaring ellers i vesentlig grad ville blitt vanskeliggjort.⁹⁸ Spørsmålsformuleringen inneholder deler av vilkårene for å iverksette kommunikasjonskontroll. At det i såpass mange saker viser seg at kommunikasjonskontrollen ikke hadde den forutsatte virkning kan selvsagt ha sin begrunnelse i at hva som vil fremkomme er uforutsigbart og at det normalt vil forekomme at et inngrep ikke får sin tilsiktede effekt. En annen begrunnelse som kan forklare de høye tallene kan være at domstolene har hatt for lite grunnlag til å vurdere saken, utfører en for lite intensiv prøving av vilkårene eller at påtalemyndigheten er for selektiv med de bevisene den fremlegger domstolene. At kontrollen kan være svak gir også respondentenes erfaringer med domstolenes kontroll med begjæringene grunn til å tro. Her fremgår det at blant annet 14 % av dommere mener det i utilstrekkelig grad blir foretatt en selvstendig og reell vurdering av om vilkårene for kommunikasjonskontroll er oppfylt. Hos advokater er tallet mye høyere mens hos påtalemyndigheten er man godt fornøyd med domstolenes prøving.⁹⁹ Et ganske nedslående bilde av situasjonen blir også tegnet av Eldens kritikk av kommunikasjonskontrollinstituttet.¹⁰⁰

Dette samlede bildet kan da tyde på at domstolenes kontroll med begjæringene er mangelfull. Likevel fremgår det av undersøkelsen at det er få indikasjoner på at mistanken har vært ubegrunnet da kontrollen sjelden fører til at mistanken bortfaller.¹⁰¹ Dette viser i det minste at antall konstruerte begjæring er få. Samlet sett gjør dette at mulighetene for å manipulere domstolene må sies å være reell og kanskje heller ikke så vanskelig å gjennomføre som en skulle antatt. Med dagens prøving av begjæringene vil da misbrukshensynet med vekt kunne tale for at det skal være begrensninger i adgangen til å bruke overskuddsinformasjon som bevis i straffesak.

⁹⁶ Dette synes også å være Torgersens konklusjon på saken. Det samme synes å være utgangspunktet til NOU 2009: 15 pkt 25.7.2

⁹⁷ Torgersen (2009) side 550.

⁹⁸ Thomassen og Myhrer (2009) pkt 1.7.1.

⁹⁹ Thomassen og Myhrer (2009) pkt 1.9.2.

¹⁰⁰ Elden (2005) side 3.

¹⁰¹ Thomassen og Myhrer (2009) pkt 1.7.2

Hvor praktisk det faktisk vil være med misbruk av reglene om kommunikasjonskontroll må imidlertid også sees i lys av ressurs situasjonen til politiet. Politiet er og vil alltid stå overfor ressursmessige prioriterings spørsmål. De vil aldri være i stand til å fullt ut utføre alle sine oppgaver.¹⁰² Denne ressurs situasjonen gjør at misbruk av reglene ikke er like praktisk. Dette har sin begrunnelse i at kommunikasjonskontroll er en meget ressurskrevende etterforskningsmetode og den fører ofte med seg andre parallelle, kostnadsdrivende tiltak.¹⁰³ Dette blir også påpekt i Thomassen og Myhrer (2009) sin undersøkelse der det blir påpekt at: ”Flere av politijuristene peker også på at metoden er svært ressurskrevende, spesielt i forhold til bemanning.”¹⁰⁴ En dommer kommenterer også situasjonen og sier at metoden ”... brukes kun i saker der det virkelig er behov for det ettersom det er så ressurskrevende”.

Det kan også være grunn til å peke på en bieffekt av et regelsett som i liten grad tillater bruken av overskuddsinformasjon. Der politiet sitter på overskuddsinformasjon om andre straffbare forhold uten å kunne føre dette som bevis, vil det kunne oppstå en situasjon med frustrasjon og forakt for reglene. Dette kan bidra til å skape et miljø og en aksept for omgåelse av reglene om bruken av overskuddsinformasjon. Reglene må derfor avpasses slik at hensynet til oppklaring av straffbare handlinger i tilstrekkelig grad blir ivaretatt.

7.4 Hensynet til alminnelig rettsoppfatning og tillit i samfunnet

Som nevnt tidligere er det viktig for et straffesystem å ha tillit i befolkningen. En måte å opprettholde denne på er å se hen til den alminnelige rettsoppfatning ved drøftelsen av juridiske spørsmål. Vurdering vil ofte bære preg av spekulering og usikkerhet rundt hva den alminnelige rettsoppfatningen er, og har på dette grunnlag har vært sterkt omdiskutert.¹⁰⁵ Hensynet har på tross av dette ofte virket inn på spørsmål om reglene om kommunikasjonskontroll.¹⁰⁶ Hva den alminnelige rettsoppfatning kan bidra med som tolkningsbidrag synes usikkert. På den ene siden er det klart at befolkningen har en forventning om at alvorlige straffbare handlinger skal oppklares og den skyldige domfelles. Samtidig vil det nok klinge dårlig i ørene til folk flest at eksempelvis førstegangsforbrytere blir domfelt for bagatellforseelser på bakgrunn av en telefonsamtale med en venn.

Det eksisterer også en viss skepsis til kommunikasjonskontroll og overvåkning i befolkningen. Som det påpekes i den svenske drøftelsen av spørsmålet er kan det ”... konstateras att frågan om användning av överskotts information som bevisning i viss mån är kontroversiell och att det från olika håll hävdas att en viss restriktivitet under alla förhållanden bör iaktas ...”¹⁰⁷ Dette må antas å også ha overføringsverdi til norske forhold. Som Lund-kommisjonen avdekket har det også¹⁰⁸ i Norge vært gjennomført omfattende ulovlig overvåkning av borgerne.¹⁰⁹ Kommunikasjonskontrollinstituttet har nok etter dette fått en svekket tillit i befolkningen. Å hindre lignende overgrep vil da være særlig viktig dersom befolkningen skal ha tillit til myndighetens forvaltning av den kompetanse og de muligheter

¹⁰² NOU 1981: 35 s. 73.

¹⁰³ St.meld. nr. 42 (2004-2005) pkt. 4.4.4.

¹⁰⁴ Thomassen og Myhrer (2009)pkt. 1.7.6.

¹⁰⁵ Eckhoff (1993) s. 241. Samme Augdahl (1973) s. 183.

¹⁰⁶ Eksempelvis som begrunnelse for konklusjonen i Ds 2003: 13. s. 83.

¹⁰⁷ Ds 2003: 13 s. 83.

¹⁰⁸ Lignende konklusjoner ble også gjort i Sverige i SOU 2002:87.

¹⁰⁹ Eks. Lundrapporten s. 1124.

kommunikasjonskontroll gir dem. På dette grunnlaget kan derfor synes som om hensynet til den alminnelig rettsoppfatning taler for en viss adgang til å anvende overskuddsinformasjon. Samtidig vil den gi den helt frie adgangen motstand. Det kan også synes som om hensynet til å unngå en ytterligere svekkelse av kommunikasjonskontrollinstituttet kan tale for å anvende et forsiktighetsprinsipp ved utformingen av reglene om kommunikasjonskontroll. En bør derfor ha god oversikt over konsekvensene før adgangen utvides.

7.5 Forholdet til de ordinære tvangsmidler

Politiet har flere typer tvangsmidler til sin disposisjon i etterforskningen. Kommunikasjonskontroll går ofte under betegnelsen utradisjonelle etterforskningsmetoder.¹¹⁰ Dette står da i kontrast til det som da må omtales som de tradisjonelle etterforskningsmetodene. I denne siste kategorien faller tvangsmidlet ransaking i strpl. kapittel 15. Reglene har mye til felles med kommunikasjonskontroll. Etter hovedregelen i § 192 er mistankekravet identisk. Videre slår § 197 fast at iverksettelsen er avhengig av beslutning fra retten. I medhold av § 200a kan ransakingen også skje uten at den mistenkte blir underrettet. Situasjonen er her da meget lik den skjulte kommunikasjonskontrollen. Spørsmålet om eventuell overskuddsinformasjon, eller tilfældighetsfunn som det ofte kalles her, er imidlertid behandlet svært ulikt for de to tilfellene. I hovedsak er det reglene om beslag i kapittel 16 som regulerer dette spørsmålet. Som hovedregel kan da alle ”Ting som antas å ha betydning som bevis” beslaglegges og også da føres som bevis i påfølgende straffesak. Jfr. § 203. I praksis krever det at omstendighetene rundt funnet gjør at det foreligger en skjellig grunn til mistanke for at beslaget skal være lovlig.¹¹¹ I tillegg må den alminnelige forholdsmessighetsterskelen i § 170a være oppfylt. Samlet sett gjør dette at adgangen til å benytte tilfældighetsfunn som bevis er betraktelig videre. Hensynet til rettsenhet vil tale for at slike like situasjoner skal behandles likt med mindre særlige hensyn gjør seg gjeldene som begrunner en slik forskjell. Situasjonen vil ha elementer av misbruksfare da det eksempelvis kan iverksettes ransaking mot en kjenning av politiet i håp om å finne beviser mot en nykommer i miljøet. Videre fremstår ransaking i mange tilfeller som et sterkere inngrep enn kommunikasjonskontrollen. At noen i hemmelighet har vært i ens hjem fremstår nok for de fleste som mer krenkende enn dersom telefonen har vært avlyttet.

En ulikhet som kan begrunne en forskjell er det potensielle omfanget av informasjon som kan innhentes med metoden. Ved ransaking av en persons hjem vil metoden ha et mindre potensial til å fremskaffe informasjon om helt utenforstående tredjepersoner. Ved kommunikasjonskontroll kan det innhentes informasjon om et nærmest uendelig antall personer som kan tenkes å kommunisere med den avlyttede.

Videre vil situasjonen være annerledes på den måten at ved reale funn vil politiet sitte på gjenstander som den ransakte ikke kan tillates å beholde. Eksempel kan være våpen, narkotika eller kontanter som stammer fra kriminell virksomhet. At politiet skal avdekke slikt uten å beslaglegge og reise straffesak virker i dag helt utenkelig. Slike reale funn vil også ha en sterk bevisverdi og skille seg fra overskuddsinformasjon etter kommunikasjonskontroll som det vil knytte seg betraktelig større usikkerhet til.

¹¹⁰ NOU 1997: 15 pkt. 4.1.5.

¹¹¹ Eks. Rt. 1999 s. 1414.

På tross av at slike reelle forskjeller kan påvises mellom situasjonen etter kommunikasjonskontroll og ransaking med beslag kan den store forskjellen i adgangen til å bruke overskuddsinformasjon og tilfeldighetsfunn synes for stor. De reelle forskjellene er små og det kan virke som om årsaken kan finnes mer i en prinsipiell motstand og usikkerhet rundt konsekvensene av kommunikasjonskontroll som metode enn i de bakenforliggende hensyn. Som nevnt overfor kan det være velbegrunnet å være varsom ved utformingene av regler om kommunikasjonskontroll. Hensynet til rettsenhet og sammenhengen mellom reglene vil likevel tale for at adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis gjøres mer lik adgangen etter de ordinære tvangsmidlene.

7.6 Forholdet til EMK

Norge er forpliktet til å utforme sine regler slik at de er i tråd med EMK. De skranker konvensjonen setter må det derfor tas hensyn til ved utformingene av regler om overskuddsinformasjon. I tillegg til at konvensjonens lovkrav og kravet om formålsbestemthet, som nevnt over, må videreføres vil kravet til forholdsmessighet legge føringer på lovgiver.

Forholdsmessighetskravet følger av kravet til at inngrepet må være ”necessary.” jfr. EMK art. 8(2). Kravet medfører at inngrepet mot borgeren må stå i forhold til det formålet som begrunnet inngrepet.¹¹² Overført til vårt tema må inngrepet bevisføringen utgjøre vekt opp mot samfunnets behov for å iretteføre straffbare handlinger. I denne drøftelsen vil inngrepet utgjøre en statisk størrelse, mens samfunnets behov for å iretteføre straffbare handlinger vil variere med alvorligheten av lovbruddet, det vil klart være et større behov for å iretteføre voldtekt og drap enn brudd på skiltforskrifter og naskeri. Spørsmålet blir da om behovet for å oppklare disse straffbare handlingene er så stort at det må benyttes overskuddsinformasjon som bevis for å oppklare dem.

Svaret er uklart. Utgangspunktet er at behovet for å oppklare og iretteføre mindre alvorlige lovbrudd ikke kan sies å være ubetydelige. Oppklaring av slike bidrar til ro i samfunnet da borgerne ser at lovbrutere blir stilt til ansvar. Særlig gjelder dette ved gjengangerforbrytere. På den andre siden står personvernet etter konvensjonen sterkt. Overskuddsinformasjonen vil uansett kunne brukes til å etterforske den straffbare handlingen. Hensynet til behovet for å oppklare og iretteføre de straffbare handlingene vil da til en viss grad bli oppfylt. Etter min mening er da ikke behovet så stort at det er nødvendig å benytte overskuddsinformasjon som bevis for å oppklare dem. Konsekvensen av dette blir at EMK nødvendiggjør at det settes en nedre grense for hvor alvorlig et forhold kan være for å begrunne bruken av overskuddsinformasjon som bevis.

EMK artikkel 2 slår på den andre siden fast at staten plikter å beskytte borgernes liv mot alle former for trusler, herunder livstruende kriminelle handlinger.¹¹³ Dette medfører at å utforme et lovverk som i for liten grad gjør myndighetene i stand til å takle de utfordringer som kriminaliteten i landet utgjør også vil kunne være konvensjonsstridig. Det må derfor tas betraktelig hensyn til kriminalitetssituasjonen og de trusler kriminalitetsutviklingen utgjør for borgerne. Hvor vid adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis bør være finnes da i spenningen mellom disse skrankene EMK oppstiller.

¹¹² Aall (2007) s. 128.

¹¹³ NOU 2009: 15 pkt. 8.1

8 Vurdering

8.1 Den ulovfestede regelen

Den generelle rettssetningen Høyesterett benyttet for å løse situasjonen der overskuddsinformasjonen er fremlagt for retten, kan ikke sies å være særlig kontroversiell. Å foreta en avveining av praktiske og prinsipielle hensyn for å løse tolkningsspørsmål er en naturlig framgangsmåte. Utfallet av disse avveiningene kan imidlertid synes mer problematiske.

Ved løsningen av disse spørsmålene må Høyesterett sies å ha lagt seg på en liberal linje. Den mest nærliggende tolkningen av § 216i(b) er at bestemmelsen er ment å hindre at det skal være mulig å benytte overskuddsinformasjon som bevis for mindre alvorlige forhold. Dette har også Høyesterett pekt på at er den mest nærliggende tolkningen.¹¹⁴ Sett i lys av forarbeidene uttalelser om ønsket om en klar regel har bestemmelsen også fått et mindre tydelig innhold enn ønsket om en klar regel taler for.¹¹⁵ Reglene er nå utformet på en slik måte at det i større grad enn før åpner for misbruk. Særlig gjennom påtalemyndighetens mulighet til å anføre strenge straffebud for få overskuddsinformasjonen fremlagt, med den hensikt å få pådømt et mindre alvorlig forhold.

Misbruksfaren blir her mindre i de tilfellene som er nevnt i Rt. 2005 s. 1200. Det er her det samme forholdet som var grunnlag for kommunikasjonskontrollen som begrunner fremleggelsen. En domstol har da før bevisfremleggelsen vurdert om det foreligger skjellig grunn til mistanke for et tilstrekkelig alvorlig forhold. Denne løsningen vil da i noen grad minske misbruksfaren. I tilfellet i Rt. 2007 s. 1409 er imidlertid ikke dette tilfellet. Her må domstolen stole på at påtalemyndigheten er lojal mot regelverket når den subsumerer forholdet. Den adgangen Høyesterett har gitt domstolene til å forhåndsprøve påtalemyndighetens subsumsjon innebærer en så svak prøving at den er lite egnet til å forhindre et slikt misbruk.

Domstolen har i stor grad vektet de mer prinsipielle hensyn, som rettsikkerhet, mindre enn de mer praktiske hensyn, som hensynet til politiets plikt til å forebygge og oppklare straffbare handlinger og domstolens plikt til å finne sakens sannhet. Dette kan ha sin forklaring i at konsekvensene av ikke å la disse få gjennomslag gir en umiddelbar virkning, forbryteren blir ikke dømt. Konsekvensen ligger her nært i tid. Dette er ikke tilfelle for brudd på mer prinsipielle hensyn som personvernet står for. Her fremstår det umiddelbare inngrepet i personvernet som abstrakt og langtidsvirkningene av en regel som kan medføre misbruk ligger lengre frem i tid. Som vist i drøftelsen er det vektige argument som kan tale for at adgangen til å benytte seg av overskuddsinformasjon bør utvides. Avgjørelsene har dermed støtte i de underliggende hensynene. Det er imidlertid uheldig at dette gir seg utslag på utformingen av en enkelt regel slik det har skjedd med den ulovfestede regelen. Høyesterett burde i sin drøftelse i større grad drøftet hensynet til sammenheng i regelsettet og vurdert de konsekvensene tolkningsalternativene vil ha for misbruksfaren. Misbruksfaren har, som vist over, alltid stått sentralt i lovgivers vurderinger rundt bruken av overskuddsinformasjon. Ved

¹¹⁴ Rt. 2007 s. 1409 avsnitt 11.

¹¹⁵ Ot.prp.nr.64 (1998-1999) pkt. 8.9.2.4

å i så liten grad gå inn på dette hensynet er Høyesterett lite tro mot de legislative hensynene når de her driver sin rettsutviklende virksomhet. Skal en endring skje i tråd med regelen i Rt. 2007 s. 1409 bør dette skje i lovform, der det må tas tilstrekkelig hensyn til at det blir god sammenheng mellom reglene om bruken av overskuddsinformasjon som bevis og de øvrige reglene om kommunikasjonskontroll.

8.2 Den lovfestede regelen

I drøftelsen om overskuddsinformasjon skal kunne brukes som bevis også i saker som ikke kan begrunne kommunikasjonskontrollen, og da særlig om strafferammekravet skal senkes, er det gyldige hensyn som taler både for og mot. Hensynet til oppklaring av straffbare handlinger og kriminalitetsutviklingen taler klart for å utvide hjemlene for å lette politiets arbeid i kriminalitetsbekjempelsen. På den andre siden står personvernet til de overskuddsinformasjonen angår og faren for at liberale regler skal føre til misbruk av reglene om kommunikasjonskontroll.

Metodekontrollutvalget kom til at de bakenforliggende hensyn ikke lenger kan forsvare en så restriktiv regel som vi har i dag. Adgangen til å benytte overskuddsinformasjon ble forslått utvidet slik at adgangen i utgangspunktet er fri, men at fremleggelse skal nektes dersom "særlige grunner tilsier det". Det skal foretas "... en konkret helhetsvurdering av forholdet mellom tredjepersoners personvern og de øvrige hensyn som gjør seg gjeldende. I denne vurderingen vil alvoret i den aktuelle straffbare handlingen være sentralt, ettersom det må tales større inngrep i enkeltmenneskers personvern for å få pådømt alvorlige straffbare handlinger."¹¹⁶. Dette må sies å være en ganske omfattende endring i adgangen til å benytte overskuddsinformasjon som bevis, men en slik endring kan ha gode grunner for seg.

Som beskrevet er et av de sentrale mothensynene faren for misbruk av reglene om kommunikasjonskontroll. Metodekontrollutvalget foreslår på denne bakgrunn regler som skal styrke kontrollen med politiets tvangsmiddelbruk. Som det fremgår over er det indikasjoner som tyder på at domstolskontrollen med politiets begjæringer er mangelfull. Kan regler utformes slik at disse manglene blir utbedret, eksempelvis gjennom å innføre muntlig forhandling i begjæringsmøtet, kan en utvidelse i tråd med Metodeutvalgets forslag være velbegrunnet. En slik bedring av domstolskontrollen må etter min mening også til for at resultatet i Rt. 2007 s. 1409 skal kunne opprettholdes.

Det kan på den andre siden være grunn til å være varsom ved utformingen av reglene om kommunikasjonskontroll. Kommunikasjonskontroll er absolutt nødvendig, og befolkningen må ha tillit til at politiet forvalter kompetansen på en forsvarlig måte. Å utforme en vid adgang til å benytte overskuddsinformasjon før effekten av en eventuell styrking av kontrollen med politiets tvangsmiddelbruk er klar, kan imidlertid være en farlig vei å gå. Gode grunner taler også for å være forsiktig i utformingen av reglene for å sikre at befolkningen skal ha tillit til at myndighetene forvalter den kompetansen reglene om kommunikasjonskontroll gir dem.

Videre vil EMK stille krav om en viss alvorlighet for at overskuddsinformasjon skal kunne benyttes. Det kan anføres at dette fanges opp av den forholdsmessighetsvurderingen Metodekontrollutvalget legger opp til. Etter min mening bør imidlertid denne nedre terskelen markeres klarere. Forholdet til EMK, hensynet til personvernet samt usikkerheten rundt

¹¹⁶ NOU 2009: 15 pkt. 25.7.7

utvidelsen av hjemlene taler da for at det stilles opp en klar nedre terskel for bruken av
overskuddsinformasjon som bevis. For å sette denne nedre terskelen kreves det en grundig
gjennomgang av straffeloven og hvilke konsekvenser forskjellige terskler vil få, noe det ikke
er rom til i denne oppgaven.

9 Register

Norske lover

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Den almindelige borgerlige Straffelov (straffeloven)

Lov av 24. juni 1915 nr. 5 om kontroll med post- og telegrafforsendelser og med telefonsamtaler

Lov 17. desember 1976 nr. 99 om telefonavlytting i narkotikasaker.

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

Lov 5. juni 1992 nr. 52

Norske Forskrifter

Forskrift av 19. august 1960 nr. 2

Norske forarbeider

Ot.prp. nr. 10 (1976-1977)

Ot.prp.nr.40 (1991-1992) Om lov om endringer i straffeprosessloven (telefonavlytting i narkotikasaker)

Ot.prp.nr.64 (1998-1999) Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m v (etterforskningsmetoder m v)

Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.)

Ot.prp.nr.62 (2002-2003) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)

Ot.prp. nr. 60 (2004-2005) Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven (romavlytting og bruk av tvangsmidler for å forhindre alvorlig kriminalitet)

NOU 1981: 35

NOU 1997: 15 Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet

NOU 2004: 6 Mellom effektivitet og personvern, politimetoder i forebyggende øyemed

NOU 2009: 1 Individ og integritet, personvern i det digitale samfunnet (Personvernkommissjonen)

NOU 2009: 15 Skjult informasjon - åpen kontroll (Metodekontrollutvalget)

Andre norske offentlige dokumenter

Dokument nr 15 1995-96 Rapport til Stortinget fra kommisjonen som ble nedsatt av Stortinget for å granske påstander om ulovlig overvåking av norske borgere (Lundrapporten)

St.meld. nr. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgaver.

St.meld. nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssamfunn for alle.

Svenske offentlige dokumenter

Ds 2003: 13 Överskottsinformation.

SOU 2002: 87 Rikets säkerhet och den personliga integriteten. Betänkande av säkerhetstjänstkommissionen.

Rettsavgjørelser

Høyesterett

Rt. 1991 s. 1018.

Rt. 1993 s. 10.

Rt. 1994 s. 1337.

Rt. 1999 s. 1414

Rt. 2005 s. 1200

Rt. 2006 s. 111.

Rt. 2006 s. 972.

Rt. 2007 s. 1409.

Lagmannsrett

Rg. 1998 s. 922

Rg. 2008 s. 1104

Avgjørelser fra EMD.

Leander mot Sverige 26. mars 1987 (saknummer 9248/81)

Internasjonale konvensjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon 4. november 1950.

Litteratur

Aall (2007): Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 2. utg 2007.

Andenæs (2007): Johs. Andenæs, *Norsk Straffeprosess bind 2 (2007) s. 200.*

Andenæs, Fliflet (2006): Johs. Andenæs, Arne Fliflet, *Statsforfatningen i Norge*, 10. utg. 2006.

Augdahl (1973): Per Augdahl: *Rettskilder* 3. utg. 1973.

Eckhoff (1993): Torstein Eckhoff: *Rettskildelære* 3. utg. 1993.

Elden (2005): John Christian Elden, *Ytring Om personvern, avlytting og politistat Tidsskrift for Strafferett 2005 s. 97.*

Gammeltoft-hanssen (1981): Hans Gammeltoft-Hansen, *Straffeprocessuelle tvangsindgreb: retspolitiske studier, 1981.*

Nygaard (2004): Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utg. 2004.

Thomassen og Myhrer (2009): Gunnar Thomassen og Tor-Geir Myhrer, *Kommunikasjonskontroll og betydning for etterforskning, personvern og rettssikkerhet: En studie av erfaringene med bruk av metoden, NOU 2009: 15.*

Torgersen (2009): Runar Torgersen, *Ulovlig beviserverv og bevisforbud i straffesaker*, 1. utg. 2009.